

Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право
УДК 342

Мельник Вадим Іванович

*кандидат юридичних наук,
викладач кафедри адміністративного,
господарського права та фінансово-економічної безпеки
Сумський державний університет*

Мельник Вадим Иванович

*кандидат юридических наук,
преподаватель кафедры административного,
хозяйственного права и финансово-экономической безопасности
Сумской государственной университет*

Melnyk Vadym

*Candidate of Legal Science, Lecturer of the Department of
Administrative, Economic Law and Financial and Economic Security
Sumy State University*

ORCID: 0000-0003-3800-7462

**РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ ДЛЯ
СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ¹**

**РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
ГОСУДАРСТВА ДЛЯ СИСТЕМЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ**

**THE ROLE AND IMPORTANCE OF THE FINANCIAL SECURITY OF
THE STATE IN THE ECONOMIC SECURITY SYSTEM OF UKRAINE**

Анотація. Стаття присвячується комплексу питань, пов'язаних із дослідженням ролі та оцінки значення фінансової безпеки у сучасній

---

¹ Робота виконана в проєкті 0118U003582

системі економічної безпеки України. Акцентується увага, на безспірній значимості належного функціонування фінансової безпеки держави в нинішній, безперечно, складний для вітчизняної економіки період, як однієї з ключових передумов економічної стійкості та базового фактору сприяння стабільності для широкого кола компонентів останньої. Вивчаються та аналізуються поняття «безпека», «фінанси», як складові дефініції «фінансова безпека держави» та «фінансова система» – дотична до фінансової безпеки України. Досліджуються основні підходи до визначення поняття «фінансова безпека держави», з позиції її ролі для системи економічної безпеки. Пропонується авторське розуміння терміну «фінансова безпека України», з точки зору її приналежності й значимості для економічної складової державної безпеки. Визначено спектр ознак поняття «фінансова безпека України», за допомогою яких найчастіше характеризують вказану категорію у сучасній вітчизняній адміністративно-правовій науці. Із урахуванням авторитетних думок та беручи до уваги низку відповідних положень національного законодавства визначено елементи нинішньої фінансової безпеки України та надано загальну правову характеристику останнім. Встановлено ряд ключових внутрішніх та зовнішніх загроз для фінансової складової. Окремо звернено увагу на безумовну важливість сприяння належному функціонуванню фінансової безпеки держави, як однієї з основних передумов стабільності системи економічної безпеки України, в нинішні часи. Здійснена спроба оцінки ступеня деструктивного впливу на національну економіку в результаті дії загроз фінансовій складовій.

Ключові слова: безпека, національна економіка, система економічної безпеки України, фінанси, фінансова безпека України, фінансова система.

Анотація. Стаття посвятається комплексу вопросов, связанных с исследованием роли и оценки значения финансовой безопасности в

современной системе экономической безопасности Украины. Акцентируется внимание на бесспорной значимости надлежащего функционирования финансовой безопасности государства в нынешний, безусловно, сложный для отечественной экономики период, как одной из ключевых предпосылок экономической устойчивости и базового фактора содействия стабильности для широкого круга компонентов последней. Изучаются и анализируются понятия «безопасность», «финансы», как составляющие дефиниции «финансовая безопасность государства» и «финансовая система» – касающаяся финансовой безопасности Украины. Исследуются основные подходы к определению понятия «финансовая безопасность государства», с позиции ее роли для системы экономической безопасности. Предлагается авторское понимание термина «финансовая безопасность Украины», с точки зрения ее принадлежности и значимости для экономической составляющей государственной безопасности. Определен спектр признаков понятия «финансовая безопасность Украины», с помощью которых чаще всего характеризуют указанную категорию в современной отечественной административно-правовой науке. С учетом авторитетных мнений и принимая во внимание ряд соответствующих положений национального законодательства определены элементы нынешней финансовой безопасности Украины и предоставлено общую правовую характеристику последним. Установлен ряд ключевых внутренних и внешних угроз для финансовой составляющей. Отдельно обращено внимание на безусловную важность содействия надлежащему функционированию финансовой безопасности государства, как одной из основных предпосылок стабильности системы экономической безопасности Украины, в нынешние времена. Осуществлена попытка оценки степени деструктивного влияния на национальную экономику в результате действия угроз финансовой составляющей.

Ключевые слова: безопасность, национальная экономика, система

экономической безопасности Украины, финансы, финансовая безопасность Украины, финансовая система.

Summary. *The article is devoted to a complex of issues related to the study of the role and assessment of the value of the financial security in the current system of economic security of Ukraine. Emphasis is placed on the undisputed importance of the proper functioning of the financial security of the state in the current, undoubtedly, difficult period for the domestic economy, as one of the key prerequisites for economic stability and a basic factor contributing to stability for a wide range of components of the latter. The concepts of "security", "finance" are studied and analyzed as components of the definitions of "financial security of the state" and "financial system" - relevant to the financial security of Ukraine. The basic approaches to the definition of the concept of "financial security of the state" from the point of view of its role for the economic security system are explored. The author's understanding of the term "financial security of Ukraine" is offered, in terms of its affiliation and significance for the economic component of national security. The spectrum of features of the concept of "financial security of Ukraine" is defined, with the help of which they most often characterize the specified category in modern domestic administrative and legal science. Taking into account the authoritative opinions and taking into account a number of relevant provisions of national legislation, elements of the current financial security of Ukraine have been identified and a general legal characteristic has been given to the latter. A number of key internal and external threats to the financial component. Special attention is paid to the unconditional importance of promoting the proper functioning of the financial security of the state, as one of the main preconditions for the stability of the economic security system of Ukraine, in the present times. An attempt was made to assess the degree of destructive impact on the national economy as a result of threats to the financial component.*

Key words: *security, national economy, economic security system of Ukraine, finance, financial security of Ukraine, financial system.*

Постановка проблеми. В умовах нестабільної економічної обстановки, спричиненої рядом деструктивних чинників, різнопланового характеру, у першу чергу, на сьогоднішній день, наслідків експоненційного поширення респіраторної хвороби «COVID-19», спричиненої коронавірусом «SARS-CoV-2», а також усвідомлюючи значимість національної економіки для існування й необхідного сталого розвитку України важливим є ефективне функціонування системи економічної безпеки держави. При чому, значимим є питання активної повноцінної участі у цьому процесі всіх підсистем, від яких залежить її нормальне функціонування, зважаючи на широку осяжність економічної складової. Серед таких доцільно виділити фінансову безпеку України, завдяки належному перебігу всіх процесів у середині якої забезпечується стійкість до фінансових шоків та появи дисбалансів, а також зберігається цілісність та єдність фінансової системи держави, яка, в свою чергу, є основою будь-якої економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вказане питання перебувало у полі зору багатьох вчених, науковців і фахівців. До числа таких слід віднести відповідні напрацювання: О. В. Гаврильченка [1], Л. Л. Осипчука [2], С. Є. Гобатюк [3], К. В. Фролова [4], Т. А. Кобзєвої [5], Р. О. Костирко [6], А. І. Бондаренко [7], Ю. В. Трунцевського [8] та багатьох інших.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). За результатами дослідження оцінити роль фінансової безпеки держави щодо сприяння належному функціонуванню системи економічної безпеки України у сучасних політико-правових та соціально-економічних умовах.

Виклад основного матеріалу. Для повноти та всебічності наукового

дослідження, першочергово вбачається за доцільне звернути увагу на питаннях поняття та ознак фінансової безпеки України. Також не менш важливим є акцент на її значенні для сучасної фінансової системи держави.

Говорячи про термін «фінансова безпека», найперше, що маємо відмітити те, мова йде про два складових терміни «фінансова», «безпека» та «фінансова система». За для змістовного її розуміння, у першу чергу зосередимось на названих поняттях.

Щодо дефініції «фінансова», то, безперечно, мова йде про фінанси. Такі фінанси, як економічна категорія, на думку О. В. Гаврильченка, являють собою система економічних відносин, які склалися в суспільстві між економічними суб'єктами з приводу створення, формування та використання фондів грошових коштів на основі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту [1, с. 10]. Л. Л. Осипчук переконує, що «з огляду на багатоплановість прояву фінансових відносин, існують різні підходи до визначення економічної сутності поняття «фінанси». По-перше, фінанси – це система економічних (грошових) відносин, за допомогою яких створюються, розподіляються і перерозподіляються фонди грошових коштів. По-друге, фінанси – це сукупність об'єктивно обумовлених економічних відносин, що мають розподільчий характер, грошову форму вираження, матеріалізуються в грошових доходи і заощадження, які зосереджуються в державних структурах і у господарюючих суб'єктів з метою розширеного відтворення, матеріального стимулювання працівників, задоволення соціальних потреб суспільства. По-третє, фінанси – це система економічних відносин між державою, юридичними і фізичними особами з приводу формування, розподілу, перерозподілу і використання централізованих і децентралізованих грошових фондів, які повинні регулюватися правовими нормами» [2, с. 8]. Погоджуючись із думкою вченого й зважаючи на дійсно широку осяжність цієї категорій, переконані, що останнє пропоноване

розуміння вказаної дефініції є повним та змістовним.

Таким чином фінанси є широкоаспектною науковою категорією і являють собою систему економічних відносин. Учасниками цих відносин є суб'єкти приватної й публічної сфер. Такі відносини мають місце під час формування, розподілу, перерозподілу й використання грошових фондів. Порядок здійснення таких операцій врегульовується чинними правовими актами, виданими відповідними владними суб'єктами.

Повертаючись до терміну «фінансова, можемо зробити закономірний висновок, що мова йде якраз про таку визначену вище сферу відносин, за участі названих суб'єктів й під час вказаних операцій. Відповідно такі суб'єкти є учасниками фінансових правовідносин.

Із приводу терміну «безпека», то доцільно погодитися з думкою С. Є. Гобатюк, яка переконує, що «... сучасні дослідники у визначенні категорії «безпека» ґрунтуються на розумінні феномену безпеки як відсутності небезпеки, нейтралізації загроз, захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства, держави, розкриваючи його кризь призму ціннісних і світоглядних орієнтацій суспільства» [3, с. 32]. Можна сказати, що вони виходять із такого розуміння «безпеки», за якого існує обстановка, коли певний суб'єкт чи процес захищений від якогось імовірного деструктивного впливу.

Щодо ж самого поняття, то, як слушно, вказує К. В. Фролов, у наукових дослідженнях здебільшого називається два підходи до її типологізації: 1) гіпотетична відсутність небезпеки, самої можливості будь-яких потрясінь і катаклізмів; 2) реальну захищеність від небезпек, здатність надійно протистояти їм [4, с. 54]. На наше переконання, вказана теза змістовно характеризує саме дефініцію «безпека».

З приводу дефініції «фінансова система», то останню змістовно охарактеризовано в дисертаційному дослідженні Т. А. Кобзевої. На переконання вченої, така система являє собою сукупність фінансово-

правових відносин та інститутів щодо організаційно-правового об'єднання коштів бюджетної і банківської систем, небанківських фінансових установ, підприємств, установ та організацій усіх форм власності і окремих осіб та громадян, що є об'єктом державного регулювання органами управління фінансами, яке провадиться з метою задоволення потреб держави у фінансових ресурсах [5, с. 71]. Зважаючи на вказане можна обґрунтовано вважати, що від стану цієї системи залежить економічна стабільність у державі та перспективи її реального розвитку. Однією з ключових передумов для належного функціонування всієї вказаної системи є результативне забезпечення фінансової безпеки України.

Зважаючи на викладене, враховуючи позиції провідних вчених, а також власне переконання запропонуємо своє бачення поняття фінансової безпеки держави, як підсистеми економічної безпеки України. Вбачається, що мова йде про складну, динамічну соціальну систему з розгалуженою мережею взаємопов'язаних і взаємозалежних елементів та зв'язків, націлену на вжиття заходів щодо сприяння стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечення її стійкості до фінансових шоків та дисбалансів, а також формування передумов для збереження цілісності та єдності фінансової системи Української держави.

Така безпека, як і будь-які інші, характеризується певною сукупністю ознак, що дає можливість виділити її серед подібних видів. Традиційно існує значна кількість підходів до усвідомлення її видового й кількісного складів.

Наприклад, Р. О. Костирко наголошує, що мова йде про такі ознаки: 1) з позицій наукового напрямку безпекознавства та теорії надійності безпека розглядається як властивість реальних процесів і систем. Безпека як стан системи означає незалежність від впливів зовнішніх та внутрішніх чинників, стабільність і стійкість системи, здатність до розвитку; 2) фінансова безпека тісно взаємопов'язана з іншими складовими економічної безпеки, істотно впливає на них та економічну безпеку в цілому; 3)

загальною субстанціональною характеристикою фінансової безпеки виступає фінансово-господарська діяльність; 4) мотивуючим елементом фінансової безпеки як системного явища є фінансові інтереси; 5) виходячи з теорії систем характеристики безпеки визначаються на основі аналізу причин розпаду системи [6, с. 120]. Вважаємо, що саме така сукупність найбільш змістовно охарактеризовує фінансову складову економічної безпеки держави і саме такий склад візьмемо з основу у подальшому науковому дослідженні.

Беручи до уваги її ознаки та враховуючи безспірно важливу роль у питанні належного функціонування фінансової системи слід зробити акцент на питанні її ролі для системи економічної безпеки України. Як слушного з цього приводу вказує А. І. Бондаренко, «найважливіший елемент економічної безпеки країни в сучасних умовах – фінансова безпека, так як вплив світових фінансових систем на окремо взятую державу переходить на якісно новий рівень. З урахуванням панівного становища, яке займає фінансова складова в сучасній економіці, ми маємо право характеризувати останню як економіку, керовану через фінансові механізми, за допомогою фінансових важелів, фінансових стимулів і в фінансових цілях [7, с. 6-7]. Варто додати, що саме від фінансової безпеки, її оптимального стану у багато чому залежить рівень можливостей безпеки економічної в питанні захисту національної економіки.

На думку Ю. В. Трунцевського, «поняття фінансової безпеки є найважливішим елементом більш широкого поняття – економічна безпека. Так, однією зі значних сторін забезпечення економічної безпеки держави є стан його фінансової системи (державного бюджету та інших інститутів), здатність цієї системи забезпечувати державу фінансовими засобами, достатніми для виконання внутрішніх і зовнішніх функцій» [8, с. 11]. Така діяльність, безперечно, займає одну важливих ролей серед векторів державної політики й покликана, як сприяти розвитку економіки, так і

мінімізувати ризики появи нових деструктивних для неї факторів, а також не допустити посилення руйнівного впливу існуючих. Не можливо провадити виважену політику щодо дієвого захисту національних економічних інтересів не маючи при цьому стабільно функціонуючої фінансової системи.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Відповідно до поставленої цілі першочергово визначено поняття «фінансова система безпеки України» та встановлено її базові ознаки. Здійснено спробу оцінити роль фінансової безпеки держави щодо сприяння належному функціонуванню системи економічної безпеки України, у сучасних політико-правових та соціально-економічних умовах. Виявлено, що ця підсистема прямо впливає на рівень ефективності функціонування системи економічної безпеки України. Вона, фактично формує підґрунтя для необхідного економічного росту, забезпечуючи, при цьому, її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів. Саме від фінансової безпеки, її оптимального стану у багато чому залежить рівень безпеки економічної в питанні можливостей матеріального забезпечення захисту національної економіки.

Література

1. Журавльов І. В., Гаврильченко О. В., Полтініна О. П. та ін. Фінанси. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 330 с.
2. Гридчина М. В., Захожай В. Б., Осипчук Л. Л. и др. Финанси (теоретические основы). К.: ДП «Издательский дом «Персонал», 2010. 336 с.
3. Горбатюк С. Є. Еволюція феномену безпеки: від стародавніх політико-правових учень – до сучасної наукової думки // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія : Державне управління. 2016. № 2. С. 28–35.

4. Фролов К. В. Безопасность России: правовые, социальноэкономические и научно-технические аспекты: словарь терминов и определений. М. 1999. С. 54.
5. Кобзєва Т. А. Адміністративно-правове забезпечення управління фінансовою системою України: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2018. 428 с.
6. Костирко Р. О., Темнікова Н. В. Фінансова безпека держави і фінансова спроможність підприємств: аналіз сучасного стану та взаємозв'язку // Фінанси України. 2013. № 4. С. 117–125.
7. Бондаренко А. И. Государственное регулирование обеспечения эффективности финансовой безопасности экономики // East journal of security studies. 2018. Volume 1 (3). PP. 6–7.
8. Трунцевский Ю. В. Финансовая безопасность: понятие и виды финансовых преступлений // Вестник Финансового университета, 2007. Issue 2. PP. 11–22.

References

1. Zhuravljov I. V., Ghavryljchenko O. V., Poltinina O. P. ta in. Finansy. Kharkiv : KhNEU im. S. Kuznecja, 2017. 330 s.
2. Ghrydchyna M. V., Zakhozaj V. B., Osypchuk L. L. y dr. Fynansy (teoretycheskye osnovy). K. : DP «Yzdateljskyj dom «Personal», 2010. 336 s.
3. Ghorbatjuk S. Je. Evoljucija fenomenu bezpeky: vid starodavnikh polityko-pravovykh uchenj – do suchasnoji naukovoji dumky // Visnyk Nacionaljnoji akademiji derzhavnogho upravlinnja pry Prezydentovi Ukrajinjy. Serija : Derzhavne upravlinnja. 2016. № 2. S. 28–35.
4. Frolov K. V. Bezopasnostj Rossyy: pravovye, socyaljnoekonomycheskye y nauchno-tekhnycheskye aspekty: slovarj termynov y opredelenyj. M. 1999. S. 54.

5. Kobzeva T. A. Administratyvno-pravove zabezpechennja upravlinnja finansovoju systemoju Ukrajinjy: dys. ... d-ra juryd. nauk : 12.00.07. Dnipro, 2018. 428 s.
6. Kostyrko R. O., Temnikova N. V. Finansova bezpeka derzhavy i finansova spromozhnistj pidprijemstv: analiz suchasnogho stanu ta vzajemozv'jazku // Finansy Ukrajinjy, 2013. № 4. S. 117–125.
7. Bondarenko A. Y. Ghosudarstvennoe rehulyrovanye obespechenija efektyvnosty fynansovoj bezopasnosty ekonomyky // East journal of security studies. 2018. Volume 1 (3). PP. 6–7.
8. Truncevskij Ju. V. Fynansovaja bezopasnostj: ponjatye y vydy fynansovykh prestuplenyj // Vestnyk Fynansovogho unyversyteta, 2007. Issue 2. PP. 11–22.